

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy senátu JUDr. Jaroslava Vlašína a soudců Mgr. Radovana Havelce a JUDr. Jana Vyklického v právní věci žalobkyně: **B. F.**, zastoupená Mgr. Petrem Mikeštíkem, advokátem se sídlem Novotného lávka 5, Praha 1, proti žalované: **Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, Praha 5, o přezkoumání rozhodnutí žalované ze dne 14. 11. 2013, č. j. X, o kasační stížnosti žalobkyně proti rozsudku Krajského soudu v Praze ze dne 27. 6. 2016, č. j. 43 Ad 6/2014 – 28,

takto:

I. Kasační stížnost **se zamítá.**

II. Žádný z účastníků **nemá právo** na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.

Odůvodnění:

[1] Včas podanou kasační stížností napadla žalobkyně v záhlaví uvedený rozsudek Krajského soudu v Praze, jímž byla zamítnuta její žaloba proti rozhodnutí žalované ze dne 14. 11. 2013. Tímto rozhodnutím byly zamítnuty námitky žalobkyně a bylo potvrzeno rozhodnutí žalované ze dne 17. 10. 2013. Uvedeným rozhodnutím byla žalobkyni uložena podle § 64 odst. 5 zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění zákona č. 470/2011 Sb., povinnost vrátit žalované přeplatek na starobním důchodu ve výši 8 719,-Kč. Tato částka, představující splátku důchodu na období od 16. 5. 2013 do 15. 6. 2013 byla vyplacena panu J. T. dne 15. 5. 2013 převodem na účet. Jmenovaný však již dne 22. 4. 2013, zemřel, takže mu nárok na výplatu důchodu nevznikl. Dispoziční právo k tomuto účtu měla žalobkyně, s ohledem na výše citované ustanovení zákona o důchodovém pojištění jí proto vznikla povinnost přeplatek uhradit.

[2] Při posouzení věci vycházel krajský soud z následujícího skutkového stavu: Rozhodnutím žalované ze dne 14. 9. 2011, čj. X, byl panu J. T. přiznán starobní důchod od 15. 7. 2011 ve výši 8 462,- Kč. Na základě jeho žádosti ze dne 22. 6. 2011 mu byl důchod vyplácen bezhotovostně převodem na účet u České spořitelny č. X. Přípisem ze dne 20. 5. 2013 požádala žalovaná Českou spořitelnu, a. s. o vrácení částky 8.719 Kč z účtu č. X, která byla na tento účet poukázána dne 15. 5. 2013, ačkoliv pan T. již dne 22. 4. 2013 zemřel. Banka v odpovědi ze dne 4. 6. 2013 potvrdila, že majitelem účtu č. X byl J. T. Ke dni úmrtí měla k účtu dispoziční právo mimo majitele jen žalobkyně. Z přiloženého výpisu z účtu za období duben a květen 2013 vyplývá, že žalobkyně prováděla platby a výběry z účtu, prokazatelně však naposledy dne 17. 4. 2013 (na výpisu je u této transakce uvedeno její jméno). Ke dni 21. 4. 2013 byl na účtu záporný zůstatek 16 935,19,- Kč. Dne 22. 4. 2013 byly zúčtovány 4 bezhotovostní platby zadané prostřednictvím elektronického bankovnictví v souhrnné výši 2 700,- Kč, takže záporný zůstatek k tomuto dni činil 19 635,19,- Kč. V důsledku zúčtování cen za služby a debetního úroku dosáhl záporný zůstatek ke dni 30. 4. 2013 částky 20 112,57,- Kč. Po dni 22. 4. 2013 již nebyla provedena žádná transakce podle příkazu jakékoliv oprávněné osoby (výběr hotovosti, bezhotovostní převod), zadané inkasní platby nebyly realizovány. Dne 15. 5. 2013 byla na účet připsána částka 8 719,- Kč pro J. T. od žalované z titulu výplaty starobního důchodu za dobu od 16. 5. 2013 do 15. 6. 2013. I poté byl zůstatek na účtu záporný (- 11 393,57,- Kč). Ve dnech 16. 5. 2013, 21. 5. 2013 a 22. 5. 2013 provedla Česká spořitelna zápočty na úvěrové účty v celkové výši 3 270,04,- Kč. Ke dni 24. 5. 2013 byl účet z důvodu úmrtí majitele zrušen, zůstatek na účtu činil – 14.663,92 Kč.

[3] V přípisu ze dne 3. 11. 2013 doručeném žalované žalobkyně uvedla, že v den úmrtí pana T. (tj. dne 22. 4. 2013) oznámila tuto skutečnost společnosti Česká spořitelna, a. s. Tím jí zaniklo dispoziční právo k účtu. Nároku na dědictví se žalobkyně zřekla, byla pouze vypravitelkou pohřbu. Žalobkyně nemůže vrátit přeplatek na starobním důchodu, neboť k němu neměla přístup a neměla možnost jakkoliv nakládat s účtem.

[4] Z obsahu správního spisu soud zjistil, že žalobkyně měla dispoziční oprávnění k účtu, na který byl J. T. poukazován starobní důchod, v den jeho úmrtí, správní spis však neobsahoval žádný podklad pro závěr, že by měla dispoziční oprávnění k účtu i ke dni připsání neprávem vyplacené dávky starobního důchodu, tj. ke dni 15. 5. 2013. V tomto rozsahu považoval soud za potřebné doplnit skutkový stav zjištěný správním orgánem další zprávou České spořitelny, kterou si vyžádal i bez návrhu účastníků. Z odpovědi datované dnem 14. 6. 2016 soud zjistil, že žalobkyně měla dispoziční oprávnění k účtu i dne 15. 5. 2013.

[5] Krajský soud poté definoval otázku, která je podstatná pro rozhodnutí ve věci a na niž mají žalobkyně i žalovaná rozdílný názor. Podstata žalobních námitek spočívá podle krajského soudu v tom, že žalovaná podle názoru žalobkyně nesprávně aplikovala ustanovení § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění, neboť chybně dovodila, že povinnost k vrácení přeplatku na důchodu tíží žalobkyni jakožto osobu, která měla dispoziční právo k účtu J. T.

[6] Při vypořádání námitek uplatněných v žalobě pak soud dospěl k následujícím závěrům. Jak bylo již uvedeno výše, žalobkyně dle svého tvrzení oznámila bance, že majitel účtu J. T. zemřel, již v den jeho úmrtí. K prokázání této skutečnosti navrhla vyslechnout jako svědkyni svoji dceru I. F. a vyžádat od České spořitelny, a. s. spis vedený pro J. T. za účelem zjištění, zda se v dokumentaci nachází úmrtí list, který žalobkyně bance předložila. Podpůrně pak navrhla provést svůj účastnický výslech. Soud měl však za to, že pro posouzení věci není významné, kdy správně mělo dojít v rámci obchodněprávního vztahu mezi J. T. a Českou spořitelnou, a. s. (smlouva o běžném účtu) k zániku dispozičního oprávnění žalobkyně k účtu. Není významné ani to, zda žalobkyně hodnověrně prokázala bance úmrtí majitele účtu v den jeho úmrtí, popř. bezprostředně poté (ještě před tím, než byl na účet J. T. poukázán přeplatek na starobním důchodu), a kdy tedy mělo podle smluvních ujednání mezi majitelem účtu a bankou zaniknout dispoziční oprávnění žalobkyně. Za rozhodující považoval soud skutečnost, že žalobkyně měla ke dni, kdy byla na účet J. T. neprávem poukázána další dávka starobního důchodu, možnost s peněžními prostředky na tomto účtu nakládat. To přitom jednoznačně vyplynulo ze sdělení České spořitelny, a. s. ze dne 14. 6. 2016, která potvrdila, že žalobkyně by bývala byla oprávněna dne 15. 5. 2013 (až do 22. 5. 2013) s peněžními prostředky na účtu J. T. disponovat. Není významné, co býti mělo (zda nemělo zaniknout dispoziční oprávnění žalobkyně podle smluvních ujednání dříve), nýbrž co ve skutečnosti bylo (že žalobkyně fakticky mohla dne 15. 5. 2013 nakládat s prostředky na účtu z titulu zřízeného dispozičního oprávnění). Pokud snad žalobkyně skutečně jednala vůči bance tak, že v souladu se smlouvou o běžném účtu mělo její dispoziční právo k účtu J. T. zaniknout dříve, ovšem banka postupem, jenž byl v rozporu se smluvními ujednáními, způsobila, že nevzala včas na vědomí zánik dispozičního práva žalobkyně k účtu jako důsledek úmrtí J. T., pak se žalobkyně může vůči bance domáhat náhrady toho, co musela v důsledku protiprávního jednání banky vydat třetím osobám. Tento odpovědností soukromoprávní vztah mezi žalobkyní a bankou nemá žádný vliv na povinnost žalobkyně vrátit žalované přeplatek na důchodu na základě § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění. Soud proto výše uvedené žalobkyní navržené důkazy neprovedl, neboť dle jeho názoru směřovaly k prokázání skutečností, které jsou pro posouzení věci nevýznamné.

[7] Aplikace § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění na takto zjištěný skutkový stav vedla soud k závěru, že osobou povinnou k vrácení přeplatku na důchodu je žalobkyně, neboť v době vzniku přeplatku byla oprávněna disponovat s peněžními prostředky na účtu J. T.

[8] V daném případě přitom nebylo možné, aby přímo banka vrátila žalované přeplatek na důchodu, neboť na účtu byl ke dni úmrtí J. T. i ke dni zrušení běžného účtu po připsání neprávem vyplacené dávky starobního důchodu záporný zůstatek. To znamená, že J. T. neměl vůči bance žádnou pohledávku ze smlouvy o běžném účtu (tedy právo na vyplacení peněz z účtu), z níž by banka mohla uspokojit nárok žalované na vrácení přeplatku na důchodu. J. T. měl v té době vůči bance pouze závazek, nikoliv pohledávku. Ačkoliv s částí přeplatku na důchodu disponovala banka tím, že ve dnech 16., 21. a 22. 5. 2013 provedla zápočet vůči pohledávkám ze smluv o úvěru (viz výpis z běžného účtu), nenastala situace, že by zůstatek na účtu byl po připsání přeplatku na důchodu kladný a dostal se do záporné hodnoty až v důsledku operací provedených bankou. Zůstatek byl ode dne smrti J. T. stále záporný, a to i přes připsání přeplatku na důchodu.

Banka se tedy nepodílela na tom, že by v důsledku transakcí zaúčtovaných z jejího popudu vznikl záporný zůstatek na účtu, a tedy nezpůsobila, že přeplatek na důchodu nemohl být vyrovnán jinak než postupem dle § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění. Ze skutečnosti, že banka provedla po úmrtí majitele účtu inkaso z jeho účtu na úhradu úvěru a zápočet pohledávek, nelze dovozovat, že by banka měla k účtu dispoziční právo (tedy že by byla vedle žalobkyně další osobou s dispozičním oprávněním k danému účtu). Oprávnění provádět inkasní platby a jednostranné započtení pohledávek, která mají původ ve smluvních ujednáních mezi majitelem účtu a bankou, nepředstavují dispoziční oprávnění k účtu.

[9] Pokud jde o jednotlivé výhrady žalobkyně, soud k nim uvedl, že z pohledu aplikace § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění je zcela nerozhodné, zda žalobkyně nakládala s peněžními prostředky po připsání neprávem vyplacené dávky starobního důchodu na účet J. T.. Odpovědnost žalobkyně jakožto osoby oprávněné disponovat s peněžními prostředky na účtu v době, kdy na něj byla připsána neprávem vyplacená dávka starobního důchodu, je objektivní. Je zcela nezávislá na skutečnosti, zda bylo s těmito peněžními prostředky vůbec nějak nakládáno, na čí příkaz se tak stalo, jak byly peněžní prostředky využity (viz rozsudky ze dne 21. 1. 2016, čj. 9 Ads 183/2015 – 29 a ze dne 3. 2. 2016, čj. 3 Ads 107/2015 – 23). Povinnost žalobkyně vrátit přeplatek na důchodu není vázána na skutečnost, zda s přeplatkem skutečně disponovala, nebo jinak zavinila, že přeplatek nemohl být z účtu vrácen pro záporný zůstatek na účtu. Žalobkyně má právo případně vymáhat soukromoprávními prostředky po třetích osobách, které s neprávem vyplacenou dávkou starobního důchodu naložily, náhradu toho, o co se obohatily. Vzhledem k tomu, že je nerozhodné, jak bylo s peněžními prostředky po připsání přeplatku na důchodu na účet J. T. naloženo, nelze žalované vytýkat, že se těmito skutečnostmi v napadeném rozhodnutí nezabývala. Jde o skutečnosti právně bezvýznamné. Rozhodnutí nelze považovat za nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů jen proto, že žalovaná nezjišťovala právně bezvýznamné skutečnosti. Žádný vliv na vznik povinnosti žalobkyně vrátit přeplatek na důchodu nemá ani to, že žalobkyně není dědičkou po J. T.. Povinnost vrátit přeplatek byla totiž založena tím, že žalobkyně měla dispoziční oprávnění k jeho účtu, na který byly poukazovány dávky starobního důchodu (z hlediska § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění jde o přednostní kritérium pro určení osoby povinné k vrácení přeplatku na důchodu), nikoliv tím, že by byla dědičkou.

[10] Souladem aplikované právní normy s ústavním pořádkem se pak dle krajského soudu detailně zabýval Nejvyšší správní soud v rozsudku ze dne ze dne 3. 4. 2014, č. j. 10 Ads 58/2014 – 35. Soud se s těmito úvahami Nejvyššího správního soudu ztotožnil a ve stručnosti odkázal na odůvodnění uvedeného rozsudku (část III. A). Obdobně jako v předchozím případě i v této věci dosáhl přeplatek pouze výše jedné dávky starobního důchodu, nejde tedy o vážné ohrožení majetkové základny osoby povinné k vrácení přeplatku. Celý soubor námitek tvořící žalobní bod proti výkladu a aplikaci § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění proto považoval soud za nedůvodný. Celkově pak vyhodnotil napadené rozhodnutí žalované jako zákonné.

[11] Kasační stížnost podala žalobkyně (dále jen stěžovatelka) z důvodů uvedených v ustanovení § 103 odst. 1 písmeno a) a d) s. ř. s. Konkrétně namítala, že soud neprovedl řádné dokazování za účelem zjištění, kdo byl v době připsání částky starobního důchodu

na účet J. T. oprávněn s účtem disponovat, v rozsahu potřebném pro posouzení věci. Soud podle názoru stěžovatelky zcela nekriticky přijal sdělení České spořitelny a. s., že touto osobou byla ona. Kdyby totiž banka připustila, že v rozhodné době již stěžovatelka oprávnění disponovat účtem neměla, hrozilo by jí riziko, že žalovaná bude požadovat vrácení zaslané částky právě po ní. Banku proto v tomto případě rozhodně nelze považovat za nezaujatého svědka a na jejím písemném sdělení nelze založit rozhodnutí, které významným způsobem nezákonně zasahuje do práv stěžovatelky. Jestliže si soud v předchozím řízení vyžádal sdělení banky, kdy se dozvěděla o smrti majitele účtu, musel dát stěžovatelce možnost vyvrátit pravdivost tohoto sdělení jinými důkazy. V tom spatřuje stěžovatelka vadu řízení, která nejen mohla, ale i měla vliv na zákonnost rozhodnutí.

[12] Podle názoru stěžovatelky soud také nesprávně posoudil právní otázku, zda banka vedoucí účet zemřelého, na který přišla platba starobního důchodu a k němuž vykonala právo inkasa, je osobou oprávněnou disponovat s prostředky na účtu. Stěžovatelka má za to, že banka takovou osobou je, což prokazují faktické dispozice banky s dávkou starobního důchodu připsanou na účet. Předchozí rozsudky Nejvyššího správního soudu, na které žalovaná a soud v předchozím řízení poukázali, se na tuto věc nedají aplikovat.

[13] Z výše uvedených důvodů stěžovatelka navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadený rozsudek Krajského soudu v Praze zrušil a vrátil mu věc k dalšímu řízení, případně aby ve věci sám rozhodl tak, že žalobou napadená rozhodnutí se též zrušují.

[14] Nejvyšší správní soud přezkoumal napadený rozsudek v rozsahu uplatněných námitek a po posouzení věci dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná. Podstatou námitek stěžovatelky je tvrzení, že soud provedl nedostatečné dokazování k otázce dispozice s účtem v době připsání splátky starobního důchodu zemřelého J. T. a v souvislosti s tím si učinil nesprávný úsudek o tom, zda může mít banka postavení disponenta s účtem zemřelého. K tomu uvádí Nejvyšší správní soud následující:

[15] Podle ustanovení § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění má-li právo disponovat s peněžními prostředky na účtu oprávněného jiná osoba než oprávněný, je tato jiná osoba povinna vrátit plátci důchodu splátky důchodu oprávněného, které byly připsány na takový účet po dni, za který náležela poslední výplata důchodu zemřelého oprávněného.

[16] Otázkou dispozice s peněžními prostředky na účtu zemřelého J. T. se zabývala už žalovaná v napadeném rozhodnutí. Ve správním řízení vycházela ze zprávy České spořitelny a. s. ze dne 4. 6. 2013. Z ní vyplynulo, že ke dni smrti oprávněného měla dispoziční právo k účtu mimo majitele jen stěžovatelka. Z připojeného výpisu pak vyplývá, že poslední platby byly z účtu zemřelého provedeny ještě v den jeho smrti dne 22. 4. 2013. Již tato zpráva potvrzuje, že účet byl zrušen až ke dni 24. 5. 2013. Soud pak doplnil dokazování pouze tak, aby bylo zřejmé, kdo měl dispoziční právo k účtu zemřelého v době, kdy byla na tento účet připsána splátka důchodu. Touto osobou byla stěžovatelka, neboť na právním režimu dispozice s účtem se jen samotným úmrtím oprávněného nic nezměnilo. Irelevantní jsou pak námitky stěžovatelky, že úmrtí J. T. oznámila České spořitelně a. s. již v den jeho smrti 22. 4. 2013. Jak správně uvedl krajský soud, i kdyby toto tvrzení bylo pravdivé, podstatné je, jak banka vyhodnotila podmínku, podle níž plná

moc k nakládání s peněžními prostředky na platebním účtu úmrtím klienta zaniká dnem následujícím po dni, kdy se banka o této skutečnosti hodnověrně dozví. O úmrtí majitele účtu se banka dle svého sdělení ze dne 14. 6. 2016 dozvěděla dne 22. 5. 2013 na základě žádosti žalované o vrácení důchodové dávky ve výši 8 719,-Kč, a k témuž dni bylo dispoziční právo stěžovatelky k tomuto účtu zrušeno. Ke dni 15. 5. 2013, kdy byla splátka důchodu na účet připsána, tedy ještě disponovala účtem stěžovatelka, a to bez ohledu na skutečnost, zda by bylo možno onu hodnověrnou povědomost banky o úmrtí J. T. dovozovat k dřívějšímu datu či nikoliv. Touto otázkou se ostatně krajský soud v napadeném rozsudku podrobně zabýval a na jeho výstižné a svým obsahem vyčerpávající odůvodnění lze v podrobnostech v plném rozsahu odkázat.

[17] Za zjevně nesprávný je pak nutno označit právní názor stěžovatelky, podle něhož je banka osobou oprávněnou disponovat s peněžními prostředky na účtu ve smyslu § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění. I k této otázce se již vyjádřil krajský soud v napadeném rozsudku a dospěl k závěru, s nímž se Nejvyšší správní soud ztotožňuje, že oprávnění provádět inkasní platby a jednostranné započtení pohledávek, které mají původ ve smluvních ujednáních mezi majitelem účtu a bankou, nepředstavují dispoziční oprávnění k účtu. Jinými slovy, osobou oprávněnou disponovat s peněžními prostředky na účtu je vždy pouze osoba, která je ve smluvním vztahu k bance, nikoliv banka samotná. Tím také padá námitka stěžovatelky spočívající v tvrzení, že v případě dřívějšího zániku jejího dispozičního oprávnění by bance hrozilo riziko úhrady předmětné pohledávky a její sdělení proto nelze považovat za nezaujaté a bez dalšího pravdivé.

[18] Zde je navíc nutno upozornit, že žalovaná se na banku s žádostí o úhradu pohledávky obrací jako na první subjekt v pořadí vždy (tak se ostatně stalo i v projednávané věci), avšak z jiného právního důvodu, než je uveden v ustanovení § 64 odst. 5 zákona o důchodovém pojištění, totiž podle Pravidel pro poukaz výplat důchodů na účty bank v České republice, platných od 1. 7. 2001. Tato pravidla stanovují, že „*vyžádané platby banka zúčtuje a vrátí je na účet České správy sociálního zabezpečení nejpozději do deseti dnů ode dne doručení jejich vyžádání, jde-li o platby již na účet zemřelého zúčtované (připsané). Obsahuje-li vyžádání i identifikaci platby, která nebyla na účet zemřelého zúčtována (připsána)ke dni, ve kterém banka obdrží vyžádání, vrátí banka platbu České správě sociálního zabezpečení v plné výši následující pracovní den po jejím zúčtování. Taková platba již nebude použita k úhradě pohledávek banky plynoucích ze smlouvy o vedení příslušného účtu.*“ V projednávané věci byla příchozí platba před vyžádáním připsána na účet zemřelého, banka ji tedy mohla použít k úhradě svých pohledávek. I poté, co tak učinila, však zůstal stav účtu zemřelého J. T. debetní, a proto nemohla platbu splátky důchodu ani částečně vrátit. V důsledku toho tedy nastoupila subsidiárně povinnost stěžovatelky vzniklý přeplatek na dávce uhradit.

[19] Nejvyšší správní soud tak uzavírá, že napadený rozsudek je zákonný, kasační stížnost proto jako nedůvodnou podle § 110 odst. 1, *in fine,* s. ř. s. zamítl.

[20] Stěžovatelka neměla ve věci úspěch, žalovaná rozhodovala ve věci důchodové, Nejvyšší správní soud proto rozhodl tak, že žádný z účastníků nemá právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti (§ 60 odst. 1 a 2 s. ř. s. ve spojení s § 120 s. ř. s.).

pokračování

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné (§ 53 odst. 3 s. ř. s.).

V Brně dne 26. července 2017

JUDr. Jaroslav Vlašín
předseda senátu